

Stephenie Meyer: *Vieras* (1-4) | Maailmankirjat

Maailmankirjat julkasee neljän artikkelin sarjan maailman myydyimpien kirjailijoiden joukkon nousseen Stephenie Meyerin romaanista *Vieras* (*The Host*, 2009). Kyse on tyttökulttuuriin, näkymättämyys -kokemuksiin, sielun ja ruumiin ristiriitaan perehtyneen kirjallisuudenopiskelijoiden lukupiirin lopputöistä.

Kaisa Suvanto: Voiko tätä ruumista rakastaa?

Queer-näkökulmia ja ruumiinkuvan tarkastelua Stephanie Meyerin teoksesta *Vieras*

Stephanie Meyersin romaanista *Vieras* (*The Host*, 2009) löytyy monia queer-tutkimuksellisesti kiinnostavia piirteitä. Romaani käsittelee toiseutta ja rakkautta sekä sen tematiikka pyörii kaksijakoisen 'ruumis ja sielu' -ajattelumallin ympärillä. Länsimaisessa filosofiassa on perinteisesti ylistetty mieltä ja järkeä ja halveksittu ruumista. Romaani ottaa hienopiirteisesti kantaa tähän ruumiillisuuden halveksimiseen sekä samalla loiventaa tiukkaa heteronormatiiviseen järjestykseen perustuvaa erilaisten vartaloiden kategorisointia.

Vieras kertoo Vaeltajasta, sielusta, joka on tullut maapallolle ja laitettu ihmisen, Melanien, ruumiiseen. Näin ruumiin ja sielun vastakkainasettelu on läsnä romaanissa jo heti ensimmäisiltä sivuilta alkaen. Sielut on avaruudesta tullut loiskansa, joka valloittavat planeettoja ottamalla haltuun niiden asukkaiden ruumiit. Asettessaan isäntäruumiiseensa, sielu tukahduttaa entisen olennon tajunnan. Vaeltaja kohtaa kuitenkin yllättäviä esteitä kun Melanie ei hiivu hänen mielestään. Pelkän sielun sijasta yhdessä ruumiissa asuu kaksi ajattelevaa olentoa, Melanie ja Vaeltaja. Yhteiselon myötä Vaeltaja oppii ymmärtämään ihmisiä ja alkaa tukea heitä, hylkäämättä kuitenkaan omaa kansaansa.

Ruumiin ja mielen valtataistelua

Romaanissa ruumis ja mieli ovat alituisessa tarkkailussa, tutkinnan kohteena. Mieli ja järki, ajattelu, on kautta länsimaisen historian ollut ruumista arvostetumpi, mutta myös poikkeavia mielipiteitä löytyy. Filosofit Juha Varto on yksi ruumiin ja somaattisuuden puolustajista. Hän on luonut termin *pääistyminen*, jolla hän kuvaa ohentunutta, järjen varaan luotua maailmasuhdetta, josta puuttuu ruumiillisuuden tuoma täysi kosketus elämään. Filosofit antiikin Kreikasta lähtien ovat yrittäneet etäännyä ruumiistaan ja konkreettisesta maailmasta ja päästä järkensä avulla maailman ulkopuoliksi tarkkailijoiksi. Varto huomauttaa, ettei ihminen koskaan pääse maailman ulkopuolelle vaan on aina osa sitä. Hänen mukaansa ensin tulee kehollisuus ja lihallisuus, vasta sitten pää ja haaveet. (Varto 2001, 64–67.)

Myös Karen Hanson on ottanut kantaa somaattisuuteen esseessään *Dressing down, dressing up: The philosophic fear of fashion* (1990), jossa hän käsittelee muotia ja siihen liittyvää halveksuntaa. Muoti on leimattu pinnalliseksi ja turhanpäiväiseksi samaan aikaan kuin esimerkiksi ruoka-annoksen estetiikasta on lupa nauttia ja keskustella joutumatta naurunalaiseksi. Karenin mukaan muodin halveksunta liittyy ruumiillisuuden halveksuntaan. Vaatteet ovat "mielen päällyksen päällysteet", jotain vielä

turhempaa ja pinnallisempaa kuin pelkkä mielen päälly, vartalo. (Hanson 1990, 60–61.) Lisäksi muoti ja vaatteet ovat todiste ruumiillisuudestamme, joka taas muistuttaa ihmisen kuolevaisuudesta. Myös muoti itsessään syntyy ja kuolee, muuttuu, nopeasti. Muoti leimataan pinnalliseksi, jotta voidaan välttyä ajattelemasta ruumiin kuolevaisuutta. Karen toteaa, että filosofit, vaikkakin haluaisivat, eivät ole ainoastaan ajattelevia henkiä vaan myös heillä on ruumis ja maalliset tarpeet. (Hanson 1990, 65–66.)

Nopeaa vaihtuvuutta, hetkellisyyttä ja ohimenevyyttä on pidetty populaarikulttuurin teoksia leimaavina negatiivisina piirteinä. Korkeakulttuurin tavoitteena on ollut säilyvyys, ajattomuus. Richard Shusterman on kritisoinut tätä arvottavaa kahtiajakoa. Hän kyseenalaistaa oletuksen siitä, ettei hetkellinen taideteos voisi olla yhtä arvokas ja tuoda yhtä vahvan esteettisen kokemuksen kuin läpi vuosisatojen säilynyt teos. (Shusterman 1995, 105–106.) Shustermanin huomio populaarikulttuurista liittyy mielestäni hyvinkin vahvasti ruumis – mieli jaotteluun. Ruumis, hetkellisenä pidetty sielun asumus, haudataan kuoleman jälkeen maahan, kun taas sielun ja mielen ajatellaan kaikissa suurimmissa uskonnoissa jatkavan olemassaoloaan. Kuitenkaan ruumiin arvo, jatkoi sielu kuoleman jälkeen olemassaoloaan tai ei, ei riipu sen elämän pituudesta. Täysi, nautinnollinen elämä maan päällä vaatii ruumiin ja sen arvostamista, mihin päästynyt maailmasuhde ei yllä. Meyerin *Vieras* tuo tämän ilmi kertomalla tarinan Vaeltaja-nimisestä sielusta, joka löytää kotinsa Maasta, ihmisten keskeltä. Ihmisillä on muihin Vaeltajan kokemuksiin isäntärumiisiin nähden hyvin lyhyt elinikä, mutta sitäkin tunteikkaampi, aistikkaampi ja täydempi.

Älyn ja hengen arvostamisella ruumiillisuuden yläpuolelle on vahvat siteen patriarkaaliseen ajatteluun. Sukupuolidikotomioissa tai feminiininen vastaa aina alemmaa, vähempiarvoista. Tällaisia vastakohtapareja ovat esimerkiksi 'tunteet ja järki', 'heikko ja voimakas' tai 'luonto ja kulttuuri', joista nainen vastaa ensimmäistä ja mies jälkimmäistä. Myös 'ruumis ja mieli' on läpi historian vaikuttanut yleinen ja vahva dikotomia, jossa nainen vastaa ruumista, vartaloa, alempiarvoista mieleen nähden. Naisia on pidetty olentoina, jotka ovat vahvasti sidoksissa ruumiiseensa ja niiden halujen ja viettien armoilla. Tämän ajattelumallin mukaan naiset eivät voi päästä maallisten halujensa ylitse eivätkä miesten tavoin yllä rationaaliseen ajatteluun.

Sen lisäksi, että naisen olemus ja olemassaolo on typistetty hänen vartalonsa, on hänen vartalonsa ollut katseen kohteena. Sanna Lehtosen tuoreessa väitöskirjassa käsitellään naisen näkyvyyttä ja näkymättömyyttä suhteessa valtaan. Lehtonen tuo esille, että naisen näkymättömyys voi olla myös vallan positio, sillä näkymätön välttyy määritteleviltä katseilta ja voi itse olla katseen subjekti. (Lehtonen 2010, 173–174.) Myös Vaeltajalle näkymättömyys on jossain määrin valtaa. Vaelin näkymättömyys on konkreettista. Hänen oma, hopeanhoitoista tuhatjalkaista muistuttava ruumiinsa on täysin piilossa Melanien sisällä, lukuun ottamatta Melanien silmissä olevaa himmeää hopeista hohdetta. Ollessaan piilossa Melanien ruumiissa hänelle annetaan mahdollisuus ja häneen suhteudutaan suopeammin kuin jos hän olisi omana itsenään ihmisten edessä.

Hansonin mielestä muoti leimataan pinnalliseksi myös pelosta joutua katseen objektiiksi. Kun asut ovat huomion kohteena, tulee niiden sisällä oleva vartalo, ja sitä kautta myös ihminen, aina nähdäksi. Objektin osaa on pelätty ja halveksittu, mutta Hanson huomauttaa, että ihminen on aina myös nähty, ei pelkkä näkijä. Objektiksi joutumisen pelolla on vankat siteet feminismiin, jossa katsetta on problematisoitu sen patriarkaalisen, fetisoivan luonteen takia. (Hanson 1990, 70.)

Lehtonen käsittelee väitöskirjassaan myös miehistä katsetta (Lehtonen 2010, 174). Naista on aina pidetty miehisen katseen kohteena, seksuaalistettuna objektina, taiteen materiaalina ja symbolina. Naisen vartalo on ollut mystinen Toinen, jota on maalattu, ylistetty ja kirottu. On ajateltu, että nainen on seksuaalisuutensa, vartalonsa ja sen tarpeiden vanki; nainen menee viettiensä mukaan, eikä hänellä ole itsehillintää.

Meyerin romaanissa vartalo on esitetty viettien ja halujen ohjaamana, mutta tämä ei rajoitu vain naisen vartaloon; kyse on kaikenlaisista vartaloista. Kaikkien olentojen sielu ja mieli ovat jossain määrin alisteisia vartalonsa nähden. Vartalo ja mieli toimivat yhtenä paketina, mutta vartalon kokemus rakkaus menee mielen järkeilyn ylitse.

Meyerin romaanissa ruumis, keho, saa arvonalautuksen. Ruumis eri aisteineen on tärkeä jokapäiväisen elämisen kannalta, mutta myös vahva olento itsessään. Rakkaus jättää jälkensä ruumiiseen, tai pikemminkin rakkaus ja intohimo kuvataan syntyvän, sytyvän ja elävän ruumiin avulla ja sen kautta. Vaikka romaanissa ruumis vaihtaa omistajaa, ruumiin halut ja intohimot, kuten myös vahva sisarusrakkaus, pysyvät samana kohdettaan vaihtamatta. Melanien poikaystävä Jarediin kohdistuvan intohimon lisäksi Vael alkaa rakastaa Melanien pikkuveljeä, Jamieta, kuin omaansa. Vaelin tuntema rakkaus Jamieta kohtaan on vahva ja säilyy, vaikka Vael romaanin lopussa siirretään Melanien ruumiista toiseen ruumiiseen. Romaanissa 'ruumis ja mieli' – dikotomia on vahva, mutta sitä muokataan uudella tavalla. Somaattisuus saa sille kuuluvan arvon, ja vartalosta tulee tasavertainen peluri mielen rinnalle. Ruumis on edelleen kuoleva, mutta sitä arvostetaan ainutkertaisena ja -laatuisena olentona ja elämyksenä.

Toisaalta teos puhuu synkkää kieltä ruumiista muokattavana materiaalina. Vaelin suhde vartalonsa, Melanien vartaloon, on ristiriitainen ja häkellyttävä. Vael pitää vartalostaan ja arvostaa sitä, kunnioittaa sen koskemattomuutta Melanien tähden. Toisaalta taas Vael käyttää ruumistaan hyväkseen tilanteissa, joissa tarkoitus pyhittää keinot. Tämä on ymmärrettävää Vaelin historian tuntien. Vael on kokenut monia eri ruumiita, ja siinä mielessä yksi ruumis ole hänelle ainutkertainen tapaus. Vartalo on Vaelille objekti, jota voi kommentoida ja muokata omien päämäärien mukaan. Vartalo on väline, jonka avulla ja kustannuksella saavutetaan tavoite. Tämä tulee ilmi esimerkiksi kohdasta, jossa Vael lähtee varastamaan lääkkeitä sairaalasta sairaana olevan Jamiin pelastamiseksi. Ollakseen uskottavan oloinen ja hoidon tarpeessa olevan näköinen, Vael pyytää Jaredia lyömään häntä. (*Vieras*, 507–508.)

Kysymykseksi jääkin, ottaako romaani kantaa nykyaikaiseen ruumiinkuvaan, jossa vartaloa pidetään muokattavana materiaalina. Vartaloa muokataan sekä kuntoilemalla ja tekemällä lihasharjoitteita että kauneusleikkauksilla. Viime vuosina mediassa on ollut merkkejä siitä, että hyvä, treenattu ulkomuoto on yhä tärkeämpää työuran kannalta. Enää ei riitä ahkeruus työpaikalla vaan myös vapaa-ajalla on kuntoiltava työssä menestymisen vuoksi. Hyvä ulkomuoto takaa hyvää jaksamista tai ainakin mielikuvan siitä. Tästä esimerkkinä voi mainita Jari Sarasvuon kunto-ohjelman Fight Clubin, joka työntekijöiden ulkonäön ja fyysisen jaksamisen lisäksi kohentaa myös kehittäjänsä varallisuutta.[1]

Rajoittaako ruumis rakkautta?

Ruumiilla on tärkeä osa *Vieraassa* esiintyvässä rakkauden pohdinnassa. Ruumis/ mieli – jaottelun lisäksi romaanissa nostetaan esiin kysymys, estääkö tietynlainen ruumis rakkauden kyseiseen olentoon. Tämän takia *Vieraasta* löytyykin paljon tarttumapintaa queer -lukutavalle.[2] Romaanissa sekä näytetään *pervoa* rakkautta että tuodaan

sen olemassaolo esille vaihtoehtoisena mallina. *Vieras* ei kuitenkaan ole radikaali puolustushuuto vaan pikemminkin rauhallinen toteamus siitä, että toisenlaisiakin rakkaustarinoita on olemassa. Romaani myös noudattelee perinteistä heteronormatiivista mallia asettaessaan päähenkilönsä heterosuhteeseen: Vael, naispuolinen sielu naisen ruumiissa, rakastaa miestä. Romaanissa on kuitenkin monia kohtia, joiden voi ajatella puhuvan heteronormatiivista mallia vastaan.

Sari Charpentierin termi *sukupuoliusko* tarkoittaa heteroseksuaalisuuden pyhää järjestystä, jossa naisen ja miehen erilaisilla, "luonnollisilla" rooleilla on suuri merkitys järjestyksen säilymiseen. Keskeisenä yksilöä määrittävänä tekijä on sukupuoli ja kahden eri sukupuolen erot. (Charpentier 2001, 114.) *Vieraassa* Vaelin sukupuoli tulee esille vasta romaanin puolivälissä. Aikaisemmin sukupuolta ei mainita, lukuun ottamatta erään toisen sielun viittausta Vaeltajan äitiyteen. Vasta romaanin puolivälissä Vael kertoo olevansa "nainen" ihmisten määritelmän mukaan, eli voi synnyttää jälkeläisiä.

"Minä nimittäin olen nainen. Tuo se-sanana hokeminen alkaa todella käydä minun hermoilleni."

Jared räpytteli silmiään hämmästyksestä. Sitten hänen ilmeensä muuttui taas kovemmaksi. "Siksikö, että sinulla on tuo [Melanien] ruumis?"

Wes katsoi häntä vihaisesti.

"Siksi, että *itse* olen", minä sähähdin.

"Kenen määritelmän mukaan?"

"Kelpaako omasi? Oman lajini keskuudessa minä olen niitä, jotka synnyttävät jälkeläisiä. Eikö se ole tarpeeksi naisellista sinulle?" (*Vieras*, 395.)

Sielujen maailmassa ei ole naisia ja miehiä, on vain niitä, jotka kykenevät äitiyteen ja niitä jotka eivät. Sieluilla ei siis ole niin selkeää ja jäykkää sukupuolijärjestelmää kuin ihmisillä.

"Me olemme... samantapaisia kuin teidän mehiläisparvenne tai teidän muurahaisenne. Hyvin paljon sukupuoleettomia perheenjäseniä ja sitten kuningatar..." (*Vieras*, 396.)

Valitessaan isäntäruumiin sielu voi ottaa myös "vastakkaisen sukupuolen" rumiin. Vael toteaa romaanissa, että hän itse on aina tuntenut olonsa kotoisammaksi "naispuolisessa" isäntäruumiissa: "Pyydän aina päästä naispuoliseksi, tai mikä sen vastine planeetalla kulloinkin on. Se tuntuu... oikeammalta. Mutta jos minut siirrettäisiin mieheen, pärjäisin aivan hyvin." (*Vieras*, 441.) Vaelin repliikistä voisi päätellä, että hänelle (potentiaalinen) äitiys on tärkeä, lisääntymään kykeneviä olentoja yhdistävä tekijä.

Kuitenkaan vastakkaisen sukupuolen omaavan isäntäruumiin valitseminen ei sielujen parissa tunnu olevan sen kummempi valinta. Ilman sen kummempaa ongelmaa, naispuolinen sielu voi olla miehen ruumiissa ja päinvastoin. Tämän voi rinnastaa ristiinpukeutumiseen, joka meidän yhteiskunnassamme on yhä outo, paheksuttava ja jopa likainen asia. (esim. Leinonen 2007)

Edellä siteerattu Vaelin toteamus laittaa pohtimaan transsukupuolisten ihmisten asemaa. Meillä väärään sukupuoleen syntynyt yksilö ei voi hyvin ilman sukupuolenkorjausleikkausta, sillä sukupuolijärjestelmämme on rajoittavampi. (esim. Suhonen

2007) Vaelin maailmassa, jossa sieluilta ei tunnuta odottavan mitään erityispiirteitä ja käyttäytymismalleja lisääntymiskyvyn tai -kyvyttömyyden perusteella, ei "väärään sukupuoleen" päätyminen aiheuta ongelmia. Meillä vaatimukset ovat tiukat, ja ne ahdistavat varsinkin niitä, jotka eivät pysty tai halua samaistua sukupuolta määrittäviin normeihin. Kuvatessaan sielujen sukupuolijärjestelmää tai pikemminkin sen puuttumista Meyer tarjoaa lukijoilleen vaihtoehdoisen mallin tarkasteltavaksi. Sielut ovat yksilöllisiä olentoja, joita ei rajoita sukupuolen tietynlaisen tekemisen[3] vaatimukset.

Romaanissa törmätään ihmisten sukupuolijärjestelmän rajoihin Vaelin keskustellessa Ianin kanssa tämän rakkaudesta. Vael ja Ian rakastavat toisiaan, mutta ongelmana on, että Vaelin ja Melanien ruumiissa asuu kaksi eri mieheen rakastunutta olentoa. Helpottaakseen tilannetta Vael yrittää kyseenalaistaa Ianin rakkautta.

Minä huokasin. "Ian, entä jos olisin tullut tänne Magnolian ruumiissa?"

Hän irvisti ja nauroi sitten. "Niin. Hyvä kysymys. En tiedä."

"Tai Wesin?"

"Mutta sinähän olet naispuolinen, sinä itse." (Vieras, 441.)

Romaanissa nousee esille kysymys, vaikuttaako vartalo rakkauteen. Onko rakkaudessa kyse rakkaudesta ihmisen mieleen ja luonteeseen vai vartaloon? Voiko vääränlainen vartalo eliminoida rakkauden? Ian ei osaa vastata tähän. Selväksi käy kuitenkin, ettei Ian tyrmää pervoa rakkautta. Pervoksi rakkaudeksi voi määritellä heteronormatiivisesta mallista poikkeavat parisuhteet. Näitä ovat esimerkiksi homoseksuaalinen suhde sekä parisuhteet, joissa on suuri ikäero. Romaanissa pervon rakkauden olemassaolo nostetaan esille sitä sen enempiä kommentoimatta, ja lukijan pohdittavaksi jätetään, kuinka iso osa sukupuolella tai iällä rakkaudessa on.

Romaanissa ikäero ja ikä kategorisointi tuodaan esille moneen otteeseen. Heti romaanin alkuvaiheessa näytetään Melanien muisto, jossa hänen alaikäisyytensä estää Jaredia osoittamasta rakkauttaan fyysisesti Melanieta kohtaan. Melanie on kuudentoista ja Jared selvästi vanhempi. Romaanin lopussa Vael valehtelee ikänsä vuotta suuremmaksi.

Olen melkein – "Sitten äsken keskeytin ja muutin lausetta. "Minun syntymäpäiväni on kahden viikon päästä."

Vaikka olin sekaisin ja hämmentynyt, en ollut tyhmä. Melanien kokemukset eivät olleet menneet hukkaan: olin oppinut niistä. Ian oli aivan yhtä kunniallinen kuin Jared, enkä halunnut joutua kokemaan samaa turhautumista kuin Melanie.

Siksi valehtelin itselleni yhden ikävuoden lisää. "Täytän kahdeksantoista." (Vieras, 685.)

Ikään kurkottelu on tyypillistä nuorille (esim. Anttila 2009), mutta Vaelin tapauksessa kysymys ei ole perinteisestä iän suurentelusta. Vael on moni elämiä kokenut, itseään nuoremman tytön vartalossa oleva sielu. Väkivaltaista tai itse aiheutettua kuolemaa

lukuun ottamatta sielut ovat iättömiä. Rakastuessaan ihmiseen Vael joutuu sopeutumaan ihmisyhteisön ikäkategorisointiin, jossa ruumiin täysi-ikäisyys muodostaa normin.

Romaanissa kerrotaan myös kahden sivuhenkilön epätavallinen rakkaustarina, jossa ikäsuhteet ovat päinvastaisia kuin Jaredin ja Melanien tai Vaelin ja Ianin tapauksessa. Vaelin tultua ihmisyhteisöön sen jäsenet Lily ja Wes rakastuvat toisiinsa, kun Lily huomaa Wesissä aivan uuden puolen. Lily toteaa Vaelille: *”Minä vain yllätyin Wesin.. reaktiosta sinua kohtaan. En tiennyt, että hänessä on niin paljon syvyyttä. Sitä ennen en ollut koskaan huomannut häntä todella. No jaa. Wes on minulle liian nuori, mutta mitä väliä sillä täällä on?”* (Vieras, 455.) Lilyn ja Wesin suhdetta ei paheksuta yhteisössä, pikemminkin muut ovat onnellisia heidän puolestaan.

Vaelin tulo ihmisyhteisöön laittaa rakkauteen liittyvät käsityksen koetukselle: pelkästään jo kahden olennon asuttaman vartalon mukaantulo sekoittaa kuvioita. Hiljalleen muut alkavat hyväksyä Vaelin ja heidän rakkauskäsityksensä laajenee. Kaikista ihmisistä Ian on kuitenkin suvaitsevaisin ja suurisydämisin yksilö, niin Vaelin lajin kuin hänen epänormaalin tilanteensa suhteen. Ian tekee selkeän eron Vaelin ja Melanien välillä, sekä tunnustaa rakkautensa nimenomaan Vaelia kohtaan.

”Tästä ruumiista se johtuu”; minä toistin.

”Se ei ole alkuunkaan totta”, hän vastusti. *”Kysymys ei ole kasvoista vaan niiden ilmeistä. Kysymys ei ole äänestä vaan siitä, mitä sinä sanot. Kysymys ei ole siitä, miltä sinä tuossa ruumiissa näytät, vaan siitä, mitä sinä tuossa ruumiissa teet. Sinä itse olet kaunis.”* (Vieras, 441.)

Ian ei katso Vaelia *”miehisen katseen”* läpi ja näe Vaelia vain kauniina objektin. Hän näkee Vaelin tasavertaisena yksilönä, jossa Vaelin olemus ja luonne sekoittuvat fyysiseen ja muodostavat sisäisesti ja ulkoisesti kauniin kokonaisuuden, olennon. Ianille Vaelin mieli ja luonne on tämän asuttamaa ruumista tärkeämpi. Tämä ei kuitenkaan ole ruumiin alentamista mielen alapuolella vaan sen ymmärtämistä ja hyväksymistä, että vaikka lainavartalo on Vaelin elinehto, ei Melanien vartalo ole osa alkuperäistä Vaelia. Romanin lopussa selviää, että Vaelin asuttamien isäntäruumiiden lisäksi Ian pitää myös Vaelin omaa hopeanhoitoista ruumista kauniina.

Vieraassa on yllättävä ja karu näkökulma äitiyteen. Äitiys on uhrautumista sanan kohtalokkaimmassa merkityksessä, jonkinlaista marttyyriutta uuden sukupolven vuoksi.

Minä huokasin. *”Vain harva meistä on... äiti. Tai ei äiti. Siksi meitä sanotaan, mutta se tarkoittaa pelkästään kykyä äitiyteen...”* Vakavoiduin taas ajatellessani sitä. Äitejä ei ollut, siis eläviä äitejä, vain muistoja heistä.

[...]

”Äidit... jakautuvat. Jokaisesta... solusta, siksi te kai niitä sanoisitte vaikka meidän rakenteemme ei olekaan samanlainen kuin teidän, jokaisesta solusta tulee uusi sielu. Jokaisessa uudessa sielussa säilyy hiven äidin muistia, osa hänestä.” (Vieras, 396.)

Äitiys ei ole Vaeltajalle helppo tai iloinen asia vaan se saa hänet hiljaiseksi. Vaelista onkin selvästi aistittavissa vastustusta äitiyttä kohtaan, vaikka sitä ei suoraan kirjassa

sanota. Vael on verrattavissa oman yhteiskuntamme naiseen, joka ei halua lapsia. Lisääntymistä on pidetty naisen luonnollisena aisana, hänen "elämäntehtävänä", ja tuo ajatus elää yhä sitkeästi. Yhteiskunta painostaa hankkimaan jälkipolvea, varsinkin heteroparisuhteessa eläviä naisia. Naista, joka kieltäytyy reproduktiivisesta seksistä, voi pitää Toisena, heteronormatiivisen parisuhdekäsityksen poikkeusyksilönä. Charpentierin tutkimuksesta selviää, että reproduktiivisuus on yksi heterosuhteen "lailistava" elementti. Heteropari voi saada lapsia ja on sen takia luonnollinen, oikea pari verrattuna homo- tai lesbopariin. Heteroseksiksi nähdään nimenomaan reproduktiivisena; sen tarkoitus on tuottaa jälkeläisiä. (Charpentier 2001, 56.)

Vieraassa synnyttämisestä annetaan hyvinkin raaka kuva. Tapahtuma on Vaelin sanoin "piinallista" ja "tuskallista" (Vieras, 397). Myös todellisuudessa synnytys on rankka prosessi. Naisen vartalossa tapahtuu monia mullistavia muutoksia uuden elämän luomisen mahdollistumiseksi. Jo pelkästään kuukautiskierto aiheuttaa mullistuksia naisvartalossa. (Beauvoir 2000, 30–32.)

1960-luvulla vaikuttaneella radikaalifeministillä Shulamith Firestonella on kiinnostava näkökulma äitiyteen ja lisääntymiseen. Firestoneen mukaan patriarkaatti perustuu biologiaan, sillä etenkin ennen ehkäisy pillereiden tuloa naiset olivat biologiansa ja fysiikkansa armoilla. Naisilla ja miehillä on suuret erot elämän uudelleen tuottamisessa, ja nämä erot ovat olleet osasyynä naisten huonoon asemaan. Firestoneen mielestä naisten aseman helpottamiseksi pitäisi kehittää keinotekoinen lisääntyminen, joka ei kuormittaisi sen enempää miestä kuin naistakaan. Hänen mielestään ihmisten muuttaessa luontoa *luonnollinen* ei enää ole inhimillinen arvo, joten myös luonnollisesta synnytyksestä voisi luopua. (Firestone 1970, 16–19.)

Firestoneen mukaan naiset ovat joutuneet uhraamaan osan subjektiviteetistaan lisääntymisen ja jälkeläisten takia, mutta *Vieraassa* tämä viedään vielä pidemmälle. Sielun lisääntyminen merkitsee sielun itsensä kuolemaa, vaikkakin hänen muistonsa ja osa häntä säilyvät hänen lapsissaan. Romaanista on myös aavistettavissa, että äitiys on jonkinlainen tabu sielujen parissa. Vael ei puhu äitiydestä mielellään, ja jopa eräs aggressiivisen oloinen sielu kokee menneensä liian pitkälle ehdottaessaan Vaelille äitiyttä yhtenä vaihtoehtona (Vieras, 77.)

Vaikka Meyerin romaani toimii pitkälti perinteisen romanttisen ihmissuhdekuvion mukaan, sen konservatiivinen ja naista kategorisoiva puoli myös asetetaan kyseenalaistavaan valoon. Firestoneen mukaan romantiikka on osa patriarkaalista naisen alistamista. Hän näkee romantiikan kulttuurisena apuvälineenä, jolla miehet estävät naisia tajuamasta heidän huonoa asemaansa. (Firestone 1970, 139–144.) Romanttiseen kuvioon kuuluu naisen heikkous ja passiivisuus hänen rakastettunsa, vahvan ja aktiivisen miehen edessä. Tämä on nähtävissä monista prinsessasaduista kuin myös romanttisista *Harlekiini*-kirjoista. *Vieraassa* tätä romanttista sävyä ristivalotetaan kohdassa, jossa Ian ja Jared kiistelevät Vaelista.

"Kyllä minä pystyn kantamaan hänet", sanoi Jared lopulta hiljaisella äänellä.

"Pystytkö?" Ian kysyi haastavasti. Hän työnsi minut kauemmaksi vartalostaan.

Tarjosi minua. (Vieras, 430.)

Miesten sanojen takaa välittyvä kireys koskee sitä, kumpi saa kantaa loukkaantunutta Vaelia ja kumman huoneessa Vaelin tulisi nukkua. Jaredin halu koskee ainoastaan

Vaelin vartaloa ja sen sisällä olevaa Melanieta, kun taas Ian haluaa Vaelin, joka tosin sattuu olemaan Melanien ruumissa.

Miehet tuntuvat unohtavan Vaelin läsnäolon, jonka myös Vael huomaa. “*‘Ai niin’, hän keskeytti aivan kuin olisi juuri muistanut minut... kuin painaisin niin mitättömän vähän, että hän oli unohtanut minun olevan mukana.*” (Vieras, 432.) Miesten keskustelu jatkuu vielä, kun Vael on saatu kannettua Ianin huoneeseen. Miehet jäävät oven toiselle puolelle, ja Vael kuulee koko keskustelun, jossa hänestä riidellään. Asetelma on perinteisen romanttinen: kaksi miestä riitelee siitä, kumpi saa omistaa Vaelin, heikon tytön, jonka mielipidettä ei kysellä. Kyseessä on Vaelin koskemattomuus, jota kummatkin miehet yrittävät suojella, toisiltaan. Koko kohtausta näyttöytyy ristiriitaisessa valossa, sillä kuten lukija jo tässä vaiheessa tietää, loukkaantumisen heikentämä Vael on hyvinkin aktiivinen, rohkea ja vahva yksilö, toisin kuin se asema, johon miesten välinen selkkaus hänet laittaa.

Vaelin ilmestyminen ihmisyhteisöön laittaa ihmiset näkemään itsestäänselvyytenä pitämänsä asiat toisessa valossa. Perinteiset dikotomiat saavat uuden merkityksen, ja ruumiin sekä ihmisen arvo psyko-fyysis-sosiaalisena kokonaisuutena kasvaa. Kaiken kaikkiaan *Vieras* nostaa esiin toisenlaisia näkökulmia sukupuoleen ja rakkauteen. Romaani herättelee lukijat ajattelemaan sukupuolijärjestelmän rajoja, normeja ja niiden oikeutusta päähenkilön kautta, joka on avaruusolento, auttamattomasti Toinen.

Viitteet:

[1] Fight Club on Jari Sarasvuon lanseeraama kunto-ohjelma. Fight Clubin osallistujat treenaavat ja valmentautuvat ammattilaisten ohjauksessa 5-6 aamuna viikossa. Osallistujien etenemistä tuetaan ja seurataan noin kuuden (6) kuukauden ajan. Perimmäinen idea on tappaa kroonistunut stressi. Jos osallistuja ei pääse omiin tavoitteisiinsa, hän maksaa osallistumisestaan tuplahinnan.

Lehdistötiedotteessaan Sarasvuo on todennut: “Tällaisena aikana tarvitaan energisiä ja hyvävointisia ihmisiä, jotka kestävät synkkien aikojen rääkkiä, vastoinkäymisiä ja turhautumista. Fight Clubin jäsenet onnistuvat elämässään useammin ja isommin.”

[2] Queer-tutkimus tarkastelee seksuaalisuutta ja sukupuolta kriittisesti. Tutkimus keskittyy vahvasti seksuaalisuuden ja sukupuolen ei-normatiivisiin muotoihin sekä niiden asemaan ja vastaanottoon heteronormatiivisessa yhteiskunnassa. Queer-tutkimus pyrkii hahmottamaan ja dekonstruoimaan seksuaalisia normeja tuottavia representaatioita, diskursseja ja ideologioita. Keskeisenä ajatuksena on Butlerin oivallus siitä, että seksuaalisuus ja sukupuoli ovat sosiaalisesti konstruoituja. Termin queer-tutkimus suomenkielinen vastine on pervotutkimus.

[3] Sukupuolen performatiivisuus on Judith Butlerin ajatus, jonka hän esittää ensimmäisen kerran teoksessaan *Hankala sukupuoli*. Feminismi ja identiteetin kumous (2006). Hänen mukaansa sukupuoli suoritetaan toistamalla tiettyyn sukupuoleen liittyvän sääntöjärjestelmän mukaisia tuttuja eleitä. Sukupuolen performatiivisuuden takana ei ole “oikeaa” sukupuolta vaan sukupuoli on kokonaisuudessaan tekemistä.

Lähteet

- Anttila, Anna (2009) *Leikin asia. Näkökulmia varhaisnuorten romanttiseen seurustelukulttuuriin*. Väitöskirja. Helsinki: Yliopistopaino.
- Beauvoir, Simone de (2000) *Toinen sukupuoli*. Lyhentäen suom. Annikki Suni. (*Le deuxième sexe*, 1949) Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.
- Butler, Judith (2006) *Hankala sukupuoli: Feminismi ja identiteetin kumous*. Suom. Pulkinen, Tuija & Rossi, Leena-Maija. (*Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, 1990) Helsinki: Gaudeamus.
- Charpentier, Sari (2001) *Sukupuoliusko. Valta, sukupuoli ja pyhä avioliitto lesbo- ja homoliittokeskestelemässä*. Nykykulttuurintutkimuskeskuksen julkaisuja. Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Firestone, Shulamith (1970) *The Dialectic of Sex: The Case for Feminist Revolution*. London: Morrow.
- Hanson, Karen (1990) *Dressing down, dressing up: The philosophic fear of fashion*. Teoksessa Korsmeyer (toim.) (1998) *Aesthetics: The Big Questions*. Blackwell Publishers: Oxford, 59-72.
- Lehtonen, Sanna (2010) *Invisible girls and old young women: fantastic bodily transformations and gender in children's fantasy novels by Diana Wynne Jones and Susan Price*. Väitöskirja, Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Leinonen, Eeva-Kaisa ja Helga (2007) *Transvestisuus*. Teoksessa Mustola, Kati & Pakkanen Johanna (toim.) *Sateenkaari-Suomi. Seksuaali ja sukupuolivähemmistöjen historiaa*. Helsinki: Like, 75–85.
- Shusterman, Richard (1995) *Taide, elämä ja estetiikka*. Suom. Vesa Mujunen. (*Pragmatist Aesthetics*, 1992) Helsinki: Gaudeamus.
- Suhonen, Malla (2007) *Transsukupuolisuuden näkymätön historia*. Teoksessa Mustola, Kati & Pakkanen Johanna (toim.) *Sateenkaari-Suomi. Seksuaali ja sukupuolivähemmistöjen historiaa*. Helsinki: Like, 53–65.
- Varto, Juha (2001) *Kauneuden taito. Estetiikkaa taidekasvattajille*. Tampere: Tampere University Press.